

ОСТАВА СРПСКОГ И ВЕНЕЦИЈАНСКОГ СРЕДЊОВЕКОВНОГ
НОВЦА ПРОНАЂЕНА НА СТАРОЈ ТРГОВАЧКОЈ РУТИ:
ВЕНЕЦИЈА - УГАРСКА - БОСНА - СРБИЈА - ДУБРОВНИК -
ВИЗАНТИЈА - ЦРНО МОРЕ

ЖЕЉКО КНЕЖЕВИЋ

1. Краљ Стефан Првовенчани 1217-1228

Сребрна “застава” матапан врста. 21мм, 2.057г.

Аверс: Краљ стоји лево, светац десно и заједно држе заставу са крстом у средини. Латински опис: STEFANV REX S STEFANV (СТЕФАН КРАЉ СВЕТИ СТЕФАН) околом.

Реверс: Исус седи на престолу, благосиља десном руком а у левој држи књигу јеванђеља украшена са 5 драгуља. Грчка слова: IC XC (на грчком: Ιησους Χριστος - Исус Христос) изнад. 4 троструке тачкасте пелете око престолa. Ковнички знаци: тачка и линија поред десне ноге.

2. Дужд Јакопо Тиеполо 1229-1249

Сребрна “застава” матапан врста. 20мм, 2.042г

Аверс: Дужд стоји лево, светац десно и заједно држе заставу са крстом у средини. Латински опис: IATEVPL DVX S•M•VENETI (ЈАКОПО ТИЕПОЛО ДУЖД СВЕТИ МАРКО ВЕНЕЦИЈАНАЦ) околом.

Реверс: Исус седи на престолу, благосиља десном руком а у левој држи књигу јеванђеља украшена са 5 драгуља. Грчка слова: IC XC (на грчком: Ιησους Χριστος - Исус Христос) изнад. 4 троструке тачкасте пелете око престолa. Ковнички знаци: две линије лево и троугао десно испод лакта.

3. Краљ Урош Велики 1243-1276

Сребрна “застава” матапан врста. 20мм, 2.066г

Аверс: Краљ стоји лево, светац десно и заједно држе заставу са крстом у средини. Латински опис: VROSIVS^{*} REX •S•STEFAN (УРОШ КРАЉ СВЕТИ СТЕФАН) околом.

Реверс: Исус седи на престолу, благосиља десном руком а у левој држи књигу јеванђеља украшена са 5 драгуља. Грчка слова: IC XC (на грчком: Ιησους Χριστος - Исус Христос) изнад. 4 троструке тачкасте пелете око престола. Ковнички знаци: две линије лево.

4. Краљ Урош Велики 1243-1276

Сребрна “застава” матапан врста. 20мм, 2.209г

Аверс: Краљ стоји лево, светац десно и заједно држе заставу са крстом у средини. Латински опис: VROSIVS• REX •S•STEFAN (УРОШ КРАЉ СВЕТИ СТЕФАН) околом.

Реверс: Исус седи на престолу, благосиља десном руком а у левој држи књигу јеванђеља украшена са 5 драгуља. Грчка слова: IC XC (на грчком: Ιησους Χριστος - Исус Христос) изнад. 4 троструке тачкасте пелете око престола. Ковнички знаци: две линије и тачка лево.

5. Краљ Урош Велики 1243-1276

Сребрна “застава” матапан врста. 20мм, 1.958г

Аверс: Краљ стоји лево, светац десно и заједно држе заставу са крстом у средини. Латински опис: VROSIVS' REX •S•STEFAN' (УРОШ КРАЉ СВЕТИ СТЕФАН) около.

Реверс: Исус седи на престолу, благосиља десном руком а у левој држи књигу јеванђеља украшена са 5 драгуља. Грчка слова: IC XC (на грчком: Ιησους Χριστος - Исус Христос) изнад. 4 троструке тачкасте пелете око престола. Ковнички знаци: две линије лево и троугао десно.

6. Дужд Раниеро Зено 1253-1268

Сребрна “застава” матапан врста. 21мм, 2.042г

Аверс: Дужд стоји лево, светац десно и заједно држе заставу са крстом у средини. Латински опис: •RA•CENO• DVX S•M•VENETI (РАНИЕРО ЗЕНО ДУЖД СВЕТИ МАРКО ВЕНЕЦИЈАНАЦ) около.

Реверс: Исус седи на престолу, благосиља десном руком а у левој држи књигу јеванђеља украшена са 5 драгуља. Грчка слова: IC XC (на грчком: Ιησους Χριστος - Исус Христос) изнад. 4 троструке тачкасте пелете око престола. Ковнички знаци: две линије лево и тачка између ногу.

7. Дужд Раниеро Зено 1253-1268

Сребрна “застава” матапан врста. 21мм, 2.052г

Аверс: Дужд стоји лево, светац десно и заједно држе заставу са крстом у средини. Латински опис: •RA•CENO• DVX S•M•VENETI (РАНИЕРО ЗЕНО ДУЖД СВЕТИ МАРКО ВЕНЕЦИЈАНАЦ) окол.

Реверс: Исус седи на престолу, благосиља десном руком а у левој држи књигу јеванђеља украшена са 5 драгуља. Грчка слова: IC XC (на грчком: Ιησους Χριστος - Исус Христос) изнад. 4 троструке тачкасте пелете око престолу. Ковнички знаци: две линије лево и два круга, један између ногу а други десно поред леве ноге.

Временски период владавине ова 4 владара пронађена заједно:

1217-1228

1229-1249

1243-1276

1253-1268

Описи на новцу:

STEFANV REX S STEFANV
IATEVPL DVX S•M•VENETI
VROSIVS* REX •S•STEFAN
VROSIVS• REX •S•STEFAN
VROSIVS' REX •S•STEFAN'
•RA•CENO• DVX S•M•VENETI
•RA•CENO• DVX S•M•VENETI

Венецијански стандард је 96-98% садржај сребра, 20-21мм пречника и тежина 2.178г +/- 1% што одговара тежинама од 1.960г до 2.396г.

Ових 7 одговарају венецијанском стандарду узимајући у обзир временска оштећења:

Краљ Стефан Првовенчани 2.057г

Дужд Јакопо Тиетроло 2.042г

Краљ Урош Велики 2.066г

Краљ Урош Велики 2.209г

Краљ Урош Велики 1.958г

Дужд Раниеро Зено 2.042г

Дужд Раниеро Зено 2.052г

Мој следећи корак је анализа сребра спектрометром чије ћу резултате накнадно објавити.

Дужд Јакопо Тиелопа је почео владавину годину дана после смрти краља Стефана Првовенчаног 1229. године и владао је Венецијом за време 5 година владавине српског краља Радослава 1228-1234, 9 година владавине српског краља Владислава 1234-1243 и првих 6 година владавине српског краља Уроша Великог 1243-1249. Краљ Урош Велики влада још 27 година до 1276. године.

Дужд Раниеро Зено почиње владавину 10 година после почетка Урошеве владавине, 1253. године и влада до 1268, 8 година пре краја Урошеве и почетка Драгутинове владавине 1276. године.

Пошто су пронађени заједно значи да су били у оптицају заједно. А пошто је новац дужда Раниеро Зена најкаснији венецијански новац присутан, година када су ове кованице изгубљене мора бити негде унутар његове владавине 1253-1268! Пошто је новац српског краља Уроша Великог у одличном квалитету и у складу са венецијанским стандардом, моје мишљење је да су изгубљени почетком владавине дужда Раниеро Зена негде око 1253-1254. године.

Венецијански трговци не би никада користили у трговини српски новац који није у складу са њиховим стандардом а негде непосредно пре почетка владавине дужда Раниеро Зена, негде око 1250-1252. године отвара се први рудник у Србији, Брсково. Знамо да Венеција није била задовољна тим сребром и кованицама кованим у Врскову јер су већ 1252. године издали захтев да се новац кован у Брскову пробуши и врати ковници на откуп по нижој цени и извуче из оптицаја! Тај захтев је у наредним годинама поновљен неколико пута!

Због опасности уласка инфериорног новца у оптицај који је лакши и са мањим садржајем сребра и одудара од венецијанског стандарда који је био на снази више од 60 година, још од 1193. године, верујем да су венецијански трговци уочили проблем и после 1252. године били веома пажљиви са српским новцем.

Анализирајући српску матапан врсту једна ствар је сигурна. Најлепше кованице, квалитетно коване, квалитетне израде, које одговарају венецијанском стандарду по тежини и садржају сребра, које имају украсна слова, одвојено и усправно слово S на десној страни и ковничке знакове на реверсу, морају бити прва издања.

Друга издања задржавају венецијански стандард по тежини и садржају сребра и ковничке знакове али је квалитет ковања видљиво мањи и немају више украсна слова нити усправно слово S на десној страни него S у истој позицији као и друга слова само одвојено тачкама.

Трећа лошија издања највероватније кована после 1252. године са Брсково сребром, одударају од венецијанског стандарда, израда и ковање је лошије, сребро је лошијег квалитета и садржај сребра је мањи за бар 25%, немају више ковничке знакове, S је у истој позицији као и друга слова али није више одвојено тачкама а слова у опису почињу да недостају што указује на мање искусне и чак неписмене ковничаре.

Овде у овој остави имамо 4 рана српска матапана из првог и другог издања.

Ове кованице мора да су коване до одприлике неколико година после 1252. године, када се Венеција по први пут жали на Врсково матапане. Од тада почиње ковање све лошијих матапана који ускоро почињу да одударају од венецијанског стандарда по тежини и садржају сребра.

Лоша израда ових каснијих матапана је доказ драстичних промена које су настале после отварања првог рудника. Венецијански ковничари су замењени српским мање искусним ковничарима. Венецијански стандард је замењен домаћим стандардом а мање контроле проузроковало је прилив домаћих и страних фалсификата. Ковнички знаци више нису присутни јер ковнице нису хтеле да буду индетификоване.

ДА ЛИ ЈЕ ПРВА КОВАНИЦА ПРВОВЕНЧАНИ?

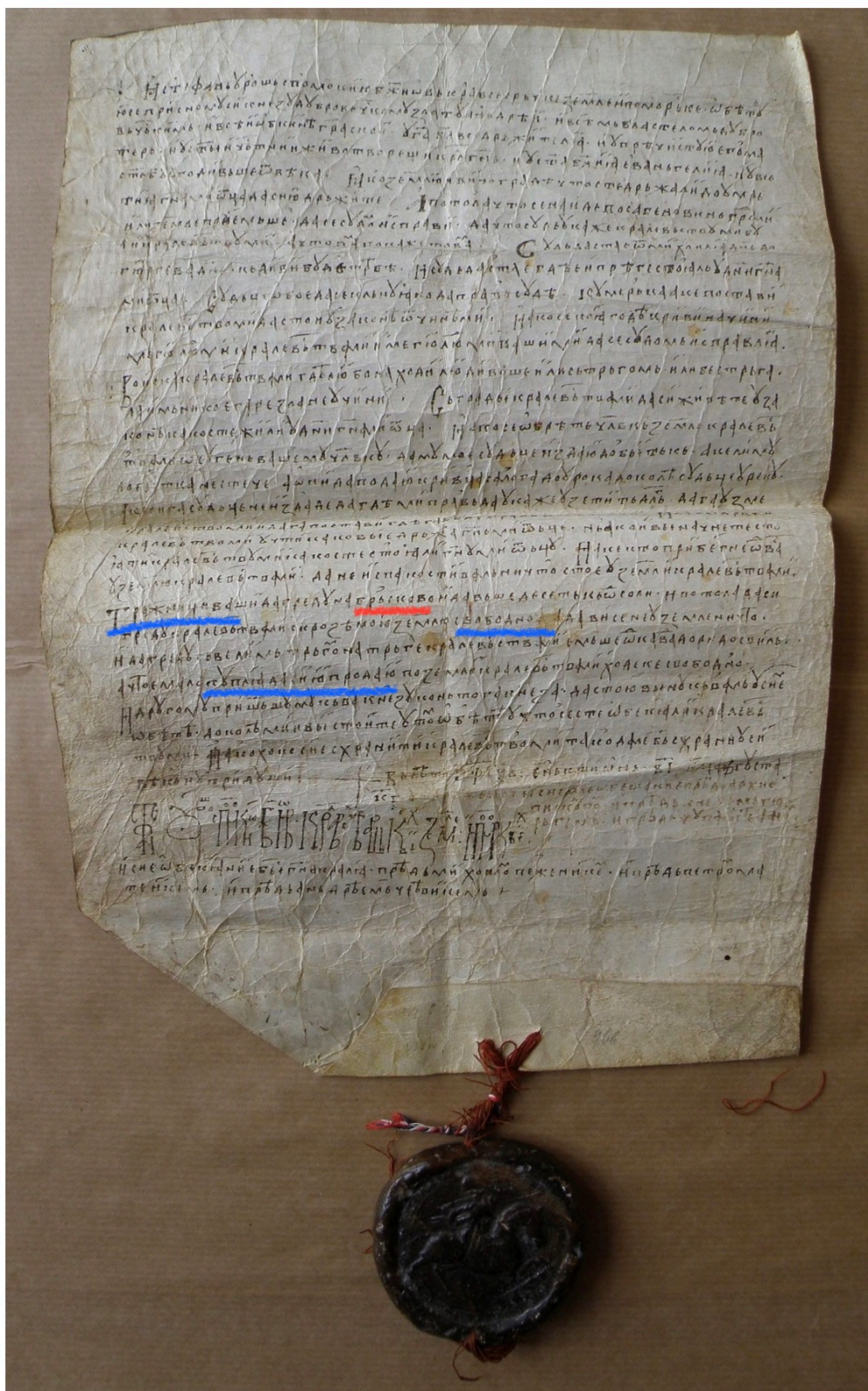
Ако је први новчић новац српског краља Стефана Првовенчаног онда је вероватно био у оптицају између 1228 и 1253, неких 25 година, период између краја владавине Првовенчаног и почетка владавине венецијанског дужда Раниеро Зена. Одлично стање очуваности упућује на могућност да је или дуго био у нечијем поседу не кориштен или су краљ Радослав и краљ Владислав ковали очев новац ради трговине са Венецијом и Дубровником. За сада немамо материјалних доказа и ово остаје могућност и претпоставка!

Владавина венецијанског 43 дужда Венеције Јакопо Тиелола је била од 1229 до 1249. године и поклапа се са владавином српског краља Уроша Великог 6 година. Владавине српског краља Уроша Великог 1243-1276 и 45 венецијанског дужда Раниеро Зена 1253-1268 се поклапају 15 година.

Новац сва четири владара је могао бити у оптицају током владавине краља Уроша Великог и дужда Раниеро Зена и могао је бити изгубљен или закопан између 1253 и 1254. године. Да је изгубљен или закопан касније били би присутни матапани других венецијанских дуждева који су владали после Раниеро Зена као и лошији матапани краља Уроша Великог.

Постоји још једна могућност а то је да су или постојале залихе новца краља Стефана Првовенчаног које Урош одлучује да користи од 1243. године или Урош услед постојања очевих калупа кује одређену количину очевог новца пре првих издања свог новца са својим именом. Ово је такође само претпоставка.

У повељи кнезу дубровачком Злату Андрићу и свој властели и грађанима Дубровника, 23 августа 1254. године, краљ Урош Велики пише: “да земље и винограде што сте држали до смрти господина ми оца, да их држите и сада.”

Урош не спомиње браћу Радослава и Владислава него оца, краља Стефана Првовенчаног, и земљу и винограде који су тада били у поседу дубровчана! Урош потврђује и наставља очеву политику! Не политику браће који су владали пре њега. Да ли је нешто очевог новца сачувано који је Урош поново пустио у оптицај? Не знамо али остаје отворена могућност и претпоставка!

Такође каже: “Трговци ваши да иду на Брсково и да дају десетак од соли и после да иду кроз моју земљу слободно а да им се не узме ништа, и да иду на тргове краљевства ми куповати и продавати, одоре од свиле да продају по земљи краљевства ми ходећи слободно...”

Урош спомиње Брсково. Брсково је од отварања до 1254 постао трговачки центар због рудника сребра и ковнице новца. Трговци из Дубровника су позвани да слободно тргују и да посете Брсково. Урош има добар разлог за тај позив. Трговина је кључна за економски развој и просперитет Србије.

Нажалост Брсково убрзо постаје предмет расправе и неслагања између Србије и Венеције. Венеција је незадовољна јер Брсково сребро и новац сматрају преваром!

Ова повеља краља Уроша се данас чува међу Српским краљевским документима у Државној Архиви Дубровника под референцом (1186-1479) 12540823 – краљ Урош А.

ДА ЛИ ЈЕ ПРВА КОВАНИЦА ДРАГУТИН?

Ако је први новчић новац српског краља Стефана Драгутина 1276-1282 онда се поставља неколико питања.

Где је новац Лоренца Тиопола 46 дужда Венеције који је владао 1268-1275, Јакопо Контаринија 47 дужда Венеције који је владао 1275-1280 и Ђиовани Дандола 48 дужда Венеције који је владао 1280-1289, задња двојица су владали за време Драгутинове владавине? Зашто њихов новац није у овој малој остави? Где је други Драгутинов новац? Зашто је само један присутан поред три кованице његовог оца Уроша Великог и две кованице дужда Раниеро Зена? Ако је новац изгубљен током Драгутинове владавине очекивали би највише његових кованица! Али је највише примера присутно од Уроша Великог тако да је логично закључити да је остава закопана током Урошеве владавине. Ако је то тачно онда први новчић не може бити новац краља Драгутина!

Такође кованица 43 дужда Венеције Јакопо Тиопола 1229-1249 је морала остати у оптицају и некако се задржати на нашим просторима од 27 до чак 53 године да би била кориштена током Драгутинове владавине 1276-1282. Морала је преживети владавину и ковани новац чак 5 венецијанских дуждева који су владали од владавине дужда Јакопо Тиопола до владавине Драгутина!

Моје задње питање било би како то да Драгутин одједном кује лепше матапане од оца Уроша а знамо ситуацију која се развијала од отварања Брсково рудника када је квалитет ковања почео да опада током Урошеве владавине а Драгутин је наследио исте очеве ковнице и ковничаре после преузимања власти?

Моје мишљење је да ковани новац у Србији није имао скроман почетак па достигао врхунац него да је почео са врхунца јер су га прво ковали искусни венецијански ковничари!

Услед не слагања и не поштовања светски признатог стандарда квалитет српског кованог новца опада током друге половине Урошеве владавине после 1254. године да би тај пад кулминирао током Милутинове владавине 1282-1321 кога јавно Данте Алигиери прозива фалсификатором новца!

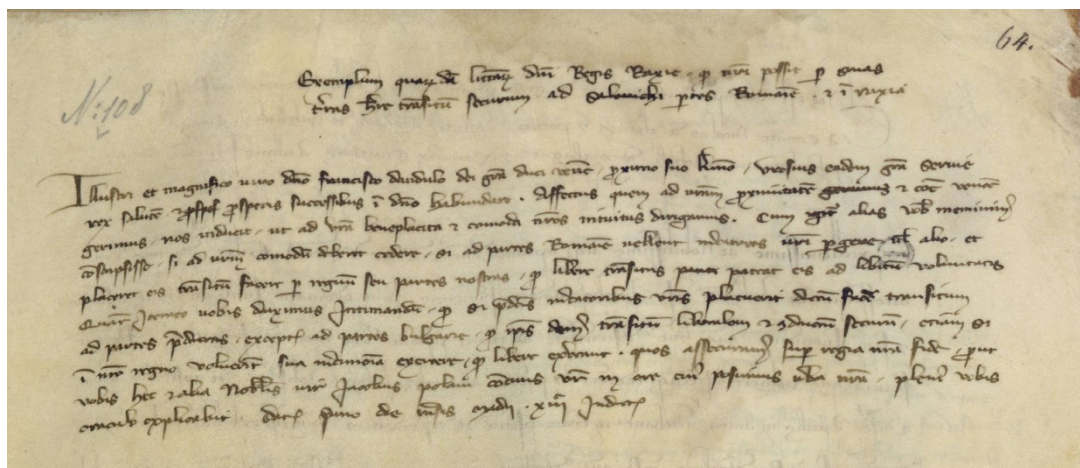
Две јасне и регистроване историјске чињенице су жалба Венеције 1252. године на Брсково матапане и захтев за њихово повлачење из оптицаја и Дантеова Божанствена Комедија из 1308. године где је српски краљ прозван фалсификатором новца. То је период од 56 година у којем српски новац матапан врсте доживљава пад квалитета у сваком смислу!

Важно је напоменути да од Драгутинове владавине 1276-1282 српски новац доживљава нови процват и развој са новим врстама. Тај нови почетак се даље развија током Милутинове владавине, владавине Дечанског и Душана што доводи до огромне разноразности и праве уметности равне ако не и лепше од било којег другог средњовековног новца!

Док квалитет матапан врсте опада квалитет других врста расте до друге половине 14 века, времена српског царства под првим српски царем Стефаном Душаном.

ВЕНЕЦИЈАНСКА ТРГОВАЧКА РУТА

Доказ постојања северне венецијанске руте је писмо 1 маја 1330. године, где краљ Стефан Урош III Дечански пише дужду Франческу Дандоло где потврђује дозволу венецијанским трговцима да слободно и безбедно пролазе на путу према Византијском Царству. Интересантно је да од владавине Дечанског Србија не кује више матапан врсту али и даље омогућава слободну трговину венецијанских и дубровачких трговаца.

Венеција је увек имала посебан интерес за медитеранску трговину, што је довело до њене контроле над Јадранским морем. Имала је монопол у трговини између Европе и источне обале Медитерана од 4. крсташког рата 1202-1204 током целог 13. века. Каравани мазги су стално вијугали дуж често опасних путева.

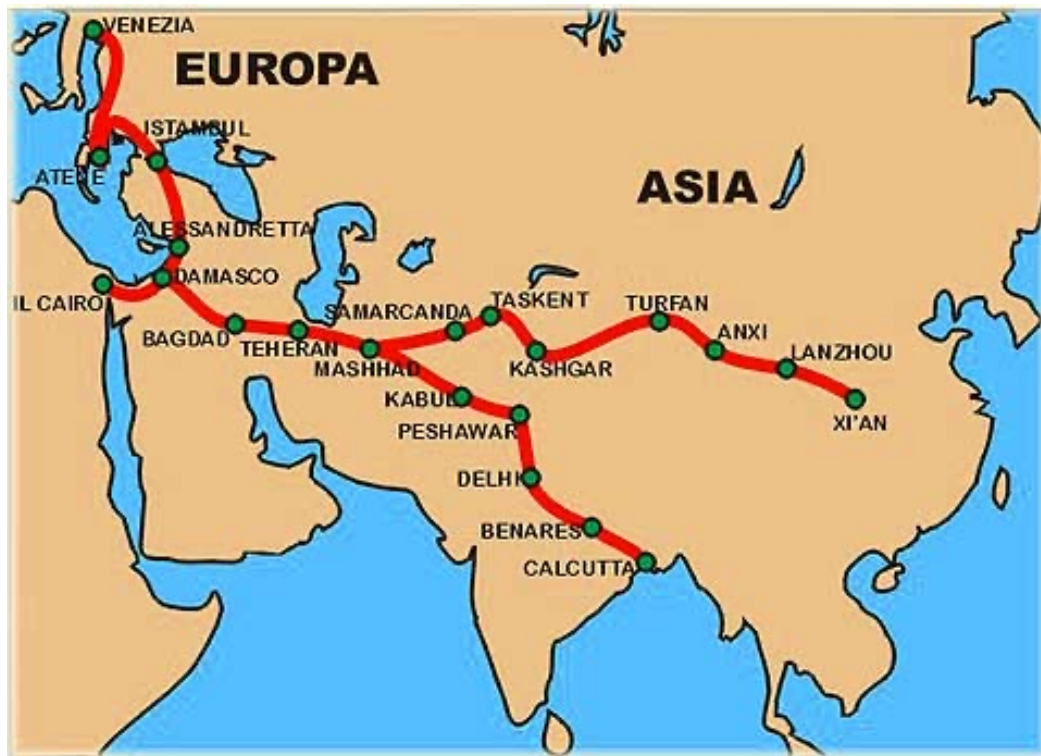
У основи су постојале две главне трговачке руте:

1. Северна рута, која повезује Венецију преко Балкана, преко Угарске, Босне и Србије, преко приморских градова Сплита, Котора и Дубровника до Мореје, Цариграда и Црног мора и све до Азова и Крима.

2. Јужна рута, преко Кандије до Алесандрије у Египту и преко Кипра до сиријско-палестинске обале (Александрета, Латација, Бејрут, Акра и Јафа).

Ових 7 матапана су ми јако драги зато што су били заједно у џепу венецијанског, дубровачког или српског трговца у 13 веку и изгубљени на старом путу на северној венецијанској рути. Били заједно, изгубљени или намерно закопани заједно, остали вековима у земљи заједно и пронађени заједно. Данас око 770 година касније су још увек заједно!

На слици доле у мојој руци јасно се види јако слична патина свих комада што указује на сличан садржај сребра и других легура јер су кованице исто реаговале на исто земљиште у којем су заједно биле!

